

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
Управління банками на фінансовому ринку

на тему: «**Заощадження населення у формування банківських ресурсів**»

Виконавець:

студентка 6 курсу, групи 63к, факультет
«Фінансів і банківської справи»

Олійникова Тетяна Олексіївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

Науковий керівник:

___д.е.н., професор___
(науковий ступінь, вчене звання)

Коваленко Вікторія Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

ОДЕСА – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією із ознак фінансового здоров'я економіки в цілому є стан функціонування процесу трансформації тимчасово вільних коштів домогосподарств в інвестиційний капітал через інструменти фінансового ринку. У світовій практиці заощадження населення є потужним джерелом формування інвестицій для розвитку економіки. Україні, на жаль, це не властиво. Через хронічну макроекономічну нестабільність, яка, час від часу, розгойдується спекулятивними настроями різних груп учасників фінансового ринку, вартість залученого капіталу в Україні є високою, що обмежує можливості реального сектора економіки щодо використання інвестицій за умов високої потреби в них.

Функціонування банків як фінансових посередників неможливе без залучення грошових ресурсів, які знаходяться у розпорядженні домогосподарств і нефінансових корпорацій. Залучені кошти створюють ресурсну базу для проведення усіх видів банківських операцій. Проте, спроможність банків ефективно функціонувати та динамічно розвиватися значною мірою залежить від наявної ресурсної бази, а також їх здатністю за необхідності залучати додаткові обсяги ресурсів на прийнятних умовах, що характеризує як банківські ресурси.

Актуалізація проблеми нарощування банківських ресурсів банків саме за рахунок заощаджень населення викликана дією низки чинників. Так, негативний вплив чинить низька прибутковість банків. Це, у свою чергу, призводить до скорочення обсягів власних фінансових ресурсів. Саме тому на сучасному етапі розвитку банківського бізнесу в Україні як вагомий чинник формування його банківських ресурсів виступають депозити фізичних осіб, основним джерелом яких є заощадження населення.

Зважаючи на значущість проблеми формування банківських ресурсів на основі заощаджень населення, зазначена проблематика знайшла відображення в економічній науці. Питання управління банківськими ресурсами досліджували у своїх працях Г. Азаренкова, О. Барановський, О. Васбренко, І. Вядрова, О. Вовчак, О. Дзюблюк, В. Коваленко, Л. Кузнєцова, Л. Примостка, С. Реверчук, Н. Шелудько.

Заощадження населення як одне із джерел фінансових ресурсів банків доводять у свої роботах С. Аржевітін, С. Волосович, О. Добровольська, О. Заславська, В. Карковська, А. Оліник, Т. Кізіма

Метою дослідження полягає у обґрунтуванні теоретичних засад формування банківських ресурсів на основі заощаджень населення та розробці практичних рекомендацій щодо активізації процесу залучення заощаджень населення до банків.

Відповідно до поставленої мети кваліфікаційної дипломної роботи були сформульовані такі **завдання**:

– уточнити сутність поняття «заощадження населення»;

- визначити місце заощаджень населення у формуванні банківських ресурсів та систематизувати чинник, що їх зумовлюють;
- систематизувати існуючі підходи до трансформації заощаджень населення в ресурси банків;
- проаналізувати сучасні тенденції формування банківських ресурсів вітчизняних банків;
- провести аналіз чинників залучення заощаджень населення банками України;
- оцінити макроекономічні чинники мотивації домашніх домогосподарств до заощаджень;
- запропонувати науково-методичний підхід до прогнозування обсягу заощаджень домогосподарств;
- обґрунтувати системи індикаторів для визначення рівня довіри домогосподарств до банків;
- поглибити підходи до визначення напрямів удосконалення депозитної політики банків для трансформації заощаджень населення у банківські ресурси.

Об'єктом дослідження є процес формування банківських ресурсів банків за рахунок заощаджень населення.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичній інструментарій трансформації заощаджень населення у реальне джерело формування банківських ресурсів.

Методи дослідження. Методологічну основу кваліфікаційної магістерської роботи складають фундаментальні положення теорій стратегій управління, базові положення економічної теорії та фінансів. У роботі використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналізу та синтезу; методи кореляційно-регресійного аналізу; евристичні методи.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань регулювання банківської діяльності; статистичні дані Національного банку України, Державної служби статистики України; Асоціації українських банків України, фінансова звітність банків, статистичні звіти міністерств і відомств, інших органів державного управління; монографічні дослідження та наукові публікації з питань формування ресурсного потенціалу банків.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні науково-практичних підходів, спрямованих на вдосконалення процесів трансформації заощаджень населення у банківські ресурси.

Було уточнено та доповнено визначення економічної сутності поняття «заощадження населення» та розкрито його характеристики. Також набув подальшого розвитку науково-методичний підхід до прогнозування обсягу заощаджень домогосподарств; обґрунтування системи індикаторів для визначення рівня довіри домогосподарств до банків; поглиблення підходів до визначення напрямів удосконалення депозитної політики банків для трансформації заощаджень населення у банківські ресурси.

Практична значущість магістерської дипломної роботи може виявитися: у публікації основних результатів дослідження в наукових виданнях; у наявності

актів про впровадження результатів досліджень у практику; в апробації результатів дослідження на науково-практичних конференціях; у використанні наукових розробок у навчальному процесі навчальних закладів; у наявності науково обґрунтованих методів і засобів удосконалення діяльності банків.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методологічні положення кваліфікаційної магістерської роботи доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Цифрова трансформація фінансового сектора економіки» (м. Одеса, 9-10 квітня 2020 року); XI Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Управління проектами: проектний підхід в сучасному менеджменті» (м. Одеса, 13-14 листопада 2020 року).

Функціонування банку як фінансового посередника неможливе без

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (94 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 115 сторінок. Основний зміст викладено на 106 сторінках. Робота містить 22 таблиці 24 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі дипломної роботи *«Теоретичні засади заощаджень населення як складової банківських ресурсів»* уточнено сутність поняття «заощадження населення»; визначено місце заощаджень населення у формуванні банківських ресурсів та систематизовано чинник, що їх зумовлюють; систематизовано існуючі підходи до трансформації заощаджень населення в ресурси банків.

Доведено, що заощадження домогосподарств відіграють важливу економічну роль. З одного боку, вони необхідні самим домогосподарствам як складова їх фінансового потенціалу, що підвищує купівельну спроможність і зміцнює фінансове забезпечення добробуту.

У роботі, поняття заощаджень розглядається з таких позицій:

□ заощадження – це частина доходу, що не використана на поточні споживчі потреби в певний період часу; збільшення поточних витрат населення приводить до зменшення заощаджень і знижує його довгострокову фінансову стійкість; і навпаки, збільшення заощаджень зумовлює скорочення поточного споживання;

□ заощадження – це частина доходу, що накопичується і призначена для задоволення потреб у майбутньому; в основі заощаджень є добровільне відкладання грошових коштів з метою задоволення потреб: забезпечення подальшого споживання або отримання додаткового доходу;

□ заощадження – це витрати, пов'язані зі збільшенням особистого майна; кошти, призначені для накопичення, можуть бути вкладені в різні види фінансових і нефінансових активів.

Обґрунтовано класифікацію форм заощаджень, а саме: залежно від форми розміщення, за механізмом використання, залежно від стратегії поведінки, з

погляду розподілу, за спонукальними причинами, за стратегією використання, за часовим виміром, з огляду на мотиви утворення.

Визначено чинники, що зумовлюють залежність банківських ресурсів від заощаджень населення: сформована кон'юнктура ринку кредитно-депозитних послуг в Україні; доступність зовнішніх запозичень (рефінансування НБУ, ринок облігаційних позичок та міжбанківське кредитування); стабільність фінансової системи та рівень довіри вкладників до банків і банківської системи; спеціалізація банківської установи на визначеному сегменті ринку банківських послуг; регіональна мережа філій та відділень банку, його активність в обслуговуванні населення; чинники, що зумовлюють залежність банківських ресурсів від заощаджень населення; рівень фінансової грамотності населення; макроекономічна кон'юнктура в країні та стадія ділової активності; особливості нормативно-правового регулювання діяльності банків у сфері залучення заощаджень.

Доведено, що підвищення довіри до банків належить до актуальних завдань загально-державної економічної політики. Умовами відновлення довіри до банківського сектору є: підвищення транспарентності діяльності НБУ, актуальність проголошених ним цілей, належне виконання своїх зобов'язань; підвищення рівня довіри економічних суб'єктів до національної грошової одиниці, можливість прогнозування валютного курсу; поліпшення захисту інтересів споживачів фінансових послуг, передусім, на законодавчому рівні; посилення відповідальності банківських установ та їхніх працівників за недотримання норм чинного законодавства, надання неякісних фінансових послуг, обмеження доступу до необхідної інформації для споживачів, зловживання; підвищення рівня фінансової грамотності громадян; зменшення величини зовнішнього державного боргу країни.

У другому розділі дипломної роботи *«Оцінювання стану та умов формування Характеристика стану та умов формування банківських ресурсів на основі заощаджень населення»* проаналізовано сучасні тенденції формування банківських ресурсів; проведено аналіз чинників залучення заощаджень населення банками України; оцінено макроекономічні чинники мотивації домашніх домогосподарств до заощаджень.

У сучасній ринковій економіці банківська система виступає вагомим суб'єктом для підтримки стабільного економічного зростання, що знаходить свій прояв у підвищенні загальної ділової активності в країні, збільшенні виробництва товарів і послуг, зростанні обсягів зовнішньої торгівлі національних суб'єктів господарювання. Банківський сектор, реалізуючи функцію акумулювання внутрішнього інвестиційного потенціалу країни, через ефективний перерозподіл фінансових ресурсів має стимулювати підвищення ВВП та зростання життєвою рівня населення. Ключовою передумовою для реалізації банківською системою функції стимулювання економічного зростання в країні є наявність у неї достатньої ресурсної бази, фундаментальним джерелом якої, у свою чергу, стають заощадження населення, залучені до банків у вигляді депозитів фізичних осіб.

Незважаючи на суперечливість тенденцій розвитку української банківської системи протягом досліджуваного періоду, мала місце виражена тенденція до нарощування її ресурсної бази, про що, зокрема, свідчить зростання сукупних активів банківської системи. Так, якщо на кінець 2010 року активи українських банків склали 942,1 млрд грн, то за підсумками 2019 року їх величина склала 1981,6 млрд грн. Середньорічний приріст банківських активів протягом 2010-2019 років приблизно склав 100 млрд грн.

Доведено, що підґрунтям, яке створило можливості для нарощування активів банківської системи України, стало зростання ресурсної бази вітчизняних банків – як за рахунок підвищення капіталізації і збільшення обсягів власного капіталу, так і за рахунок зростання зобов'язань банків. Так якщо на кінець 2010 року банківські зобов'язання склали 804,4 млрд грн, то у 2019 році вони становили 1293,4 млрд грн.

Зроблено висновок про те, що загалом протягом 2009-2019 років банківська система України продемонструвала здатність до успішного залучення як коштів населення, так і коштів юридичних осіб.

Зокрема, у 2019 р. питома вага залучених коштів у загальних зобов'язаннях складала 93,30 %, що за період, який досліджувався, набула максимального значення. Однак слід зазначити, що роль залучених коштів у формуванні ресурсної бази вітчизняних банків протягом досліджуваного періоду була нестабільною.

Так, упродовж 2009-2019 років залучені банками кошти населення та юридичних осіб набувають особливого значення для розвитку вітчизняних банків: саме вони у цей період формують основу їх ресурсної бази. Так, якщо у 2009 році за рахунок залучених коштів сформовано 46,42% банківських активів в Україні, то у 2019 року питома вага вкладів у формуванні ресурсів банківської системи досягла 60,83 %.

Доведено, що для більш повного розуміння процесів трансформації заощаджень населення у зобов'язання банків, що представлені депозитними рахунками фізичних осіб, передусім необхідно розглянути динаміку доходів населення і його заощаджень як однієї зі складених доходів.

За результатами моніторингу сучасного стану депозитної бази банків України зроблено наступні висновки.

По-перше, кількість банківських установ України скоротилась до мінімальної позначки не тільки за останні десять років, але й за весь час існування банківської системи України. Загальна кількість діючих банків скоротилась за період, який досліджується на 101 установу. Що стосується банків з іноземним капіталом, то їх кількість за період змінювалася, так максимальна кількість банків з іноземним капіталом була у 2011-2012 рр. – 53 банки, а мінімальна у 2016-2017 рр. та 2018 р. – 38 та 37 банків відповідно. Отже, присутність банків з іноземним капіталом теж здійснює вагомий вплив на розвиток конкуренції в банківській системі.

По-друге, депозитна база клієнтів сьогодні формує дві третини зобов'язань банків і фактично левову частину їх ресурсів. У 2019 році значно зріс

клієнтський портфель банків України, питома вага якого у сукупних зобов'язаннях склала

84,4 %; питома вага коштів фізичних осіб – 50,3%.

По-третє, щодо динаміки та складу суб'єктної структури депозитів, то в ній переважають обсяг і частка депозитів фізичних осіб, які на кінець зазначеного періоду дорівнюють 552115 млн. грн. та становлять 50,3 % у структурі депозитного портфеля. При цьому очевидною є тенденція постійного зростання коштів юридичних осіб, тоді як у 2014–2016 рр. відбувся різкий відтік депозитів населення, а поступове відновлення довіри відбулось лише на початку 2017 р., сьогодні воно триває.

По-четверте, частка строкових депозитів, які є най-більш стабільним елементом депозитної бази для банківських установ. Впродовж 2011–2013 рр. спостерігався приріст банківських депозитів домогосподарств: у 2011 р. на 12,8 %, у 2012 р. на 19,0 %, у 2013 р. на 19,7 %, тобто навіть із наростаючою інтенсивністю. Відновлення тенденції приросту коштів домашніх господарств на депозитних рахунках у банках із 2016 р. мало нижчу інтенсивність порівняно з попередніми роками. Це свідчить про постійний попит на депозитні банківські послуги у населення попри дворазове скорочення кількості банків.

Якщо у 2013 р. банківські депозити домогосподарств на вимогу становили 19,8 % від їх сукупного обсягу, то у 2019 р. їх частка збільшилася до 39 %. Крім того, зросла частка депозитів терміном до одного року із 27,5 % до 43,1 % за 2013–2019 рр. У 2011–2013 рр. переважна частка коштів, що залучалися банками від населення, розміщувалась на термін від одного до двох років. Найвищого рівня вона досягла у 2013 р., коли становила 49,4 %. Утім, за наступні п'ять років пріоритети населення у формуванні своїх сімейних бюджетів виказали певний рівень недовіри до банків у довгостроковому періоді.

Упродовж 2014–2019 рр. розширилися короткострокові ресурси банків, залучені від домогосподарств, відповідно, довгострокові депозити втратили привабливість. Якщо розглядати депозити терміном більше ніж на два роки, можемо зробити висновок, що у 2013 р. структура депозитів домогосподарств мала домінуючу частку (52,7 %) коштів, залучених на термін більше одного року. Це свідчило про вищий рівень довіри населення до банків порівняно із сучасним. Починаючи із 2014 р., частка довгострокових депозитів домашніх господарств почала скорочуватися. Так, у 2014 р. кошти домогосподарств, залучені банками на термін більше одного року, становили 40,1 %, а у 2019 р. – 16,8 %.

По-п'яте, щодо валютної структури, у структурі депозитів домогосподарств у розрізі іноземних валют, серед вільноконвертованих валют, доступних для розміщення в них банківських вкладів, незмінним лідером у шкалі пріоритетів українських домогосподарств є долар США. Так, домінуюча частка поміж депозитів населення в іноземній валюті належить саме американській валюті: у 2013 р. – 81,9 %, а до 2019 р. – 83,7 %. Стабільно зростаючий тренд частки доларових депозитів населення є наслідком валютної неповноцінності гривні та традиційної недовіри до неї з боку населення України. Водночас частка

депозитів домогосподарств у євро дещо знизилась (із 16,9 % у 2013 р. до 15,8 % у 2019 р.).

По-шосте, слід відзначити, що відбувається падіння відсоткових ставок за депозитами, що, звісно, де мотивує вкладників.

По-сьоме, лідерами за рейтингом щодо обсягу депозитів клієнтів на 1 січня 2018 р. є державні банки, а саме ПАТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк»,

АТ «Укрексімбанк», АБ «Укргазбанк». З точки зору клієнтів вони виступають найбільш надійними банками і заслуговують на їх довіру. Така ситуація обумовлена тим фактом, що в умовах тотального банкрутства та ліквідації банків з національним приватним капіталом, вітчизняні вкладники змушені віддавати перевагу перш за все державним, а також найбільш потужним іноземним банкам.

Обґрунтовано, що дослідження динаміки та факторів формування доходів, витрат і заощаджень населення – важливий етап виявлення тенденцій та закономірностей формування ресурсної бази банків.

Протягом 2009-2019 рр. більш ніж 4/5 усіх доходів формується за рахунок заробітної плати, соціальної допомоги та інших одержаних поточних трансфертів (у 2017 р. – 79,1 %) і лише близько 20,9 % – за рахунок прибутку та змішаного доходу й доходів від власності. Таке співвідношення свідчить, з одного боку, доволі високу залежність добробуту населення від допомог і виплат з боку держави, а з іншого, підтверджує підвищення частки бідного населення, відсутність в Україні середнього класу, доходи якого більшою мірою формуються від власного бізнесу, об'єктів нерухомості, цінних паперів, майнових прав тощо.

Мотивація населення до заощаджень характеризується не тільки доходами, а й витратами. Аналізуючи структуру сукупних витрат домогосподарств за 2019 рік, можна зробити висновок, що майже весь дохід сім'ї витрачається на споживання – 92,10 % що стримує споживання інших послуг, а отже і витрат на освіту, відпочинок, розваги, заощадження тощо. Збільшення цієї статті витрат спостерігається на протязі усього досліджуваного періоду. Це все призводить до зменшення добробуту домогосподарств, що, у свою чергу, впливає на неефективне формування і використання їх фінансових ресурсів.

Динаміка обсягів доходів та заощаджень населення протягом досліджуваного періоду є неоднозначною. При цьому доходи населення зростали стабільно, а заощадження, до 2013 року мали зростаючу динаміку, а з 2014 року мали негативну тенденцію, що можливо пояснити політичною кризою.

Упродовж 2005-2019 років спостерігалась тенденція до скорочення схильності українців до заощаджень. Так у 2005 році показник схильності до заощаджень в Україні склав 11,98%, а у 2019 взагалі показав негативне значення -2,57 %. Починаючи з 2010 року спостерігається падіння цього показника: у 2010 році населення України заощадило 14,7% від одержаних доходів, а потім показувало зменшувальну тенденцію

Зроблено висновок про те, що з огляду на роль заощаджень у суспільстві саме стан заощаджень населення відображає процеси загальноекономічного

розвитку України, зокрема, соціальні аспекти, а також становлення фінансової і банківської систем.

У третьому розділі дипломної роботи «Напрями розширення трансформаційних можливостей залучення заощаджень населення у банківські ресурси» обґрунтовано науково-методичний підхід до прогнозування обсягу заощаджень домогосподарств; обґрунтовано систему індикаторів для визначення рівня довіри домогосподарств до банків; поглиблено підходи до визначення напрямів удосконалення депозитної політики банків для трансформації заощаджень населення у банківські ресурси.

У роботі запропоновано науково-методичний підхід до прогнозування обсягу заощаджень домогосподарств. Висунуто гіпотезу, що на заощадження населення впливають такі фактори як: індекс інфляції, девальвація (ревальвація) української гривні, середньозважена ставка за всіма інструментами, рівень доходів домогосподарств, рівень прибутковості в реальному секторі економіки, загальний рівень трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиційний капітал, інтегральний показник рівня фінансових спекуляцій в економіці.

Зроблено висновок про те, якщо не передбачати істотного погіршення економічної ситуації, але збереження негативних, однак властивих, вітчизняній економіці явищ таких, як: інфляція, девальвація, бідність населення, деіндустріалізація, розширення обсягів спекулятивних фінансових операцій, у

2020 р. очікується зниження рівня трансформації заощаджень домогосподарств в банківські ресурси.

Запропоновано використовувати комбіновану системи гарантування депозитних вкладів населення в Україні, в якій система базового гарантування вкладів на суму до мінімального ліміту через ФГВФО доповнюється системою додаткового гарантування вкладів на суму понад ліміт, через систему страхового ринку.

Обґрунтовано систему індикаторів для визначення рівня довіри домогосподарств до банків. На підставі використання коефіцієнту Фехнеру, було встановлено залежність довіри/недовіри до НБУ щодо основних макроекономічних показників, а саме: зобов'язання банків, кредитний портфель банків, рівень тіньової економіки, індекс споживчих цін, державний зовнішній борг. Зроблено висновок про те, що програма діяльності НБУ потребує реалізації заходів, орієнтованих на відновлення довіри населення та бізнесу. Зазначені заходи повинні демонструвати більшу увагу до забезпечення економічного зростання, чіткішу позицію щодо стабільності національної грошової одиниці, стимули повернення вкладників до банків, а також підвищення прозорості діяльності НБУ шляхом конкретизації його зобов'язань у монетарній сфері та відповідальності у разі їх невиконання. Умовами відновлення довіри до банківського сектору є: підвищення транспарентності діяльності НБУ, актуальність проголошених ним цілей, належне виконання своїх зобов'язань; підвищення рівня довіри економічних суб'єктів до національної грошової одиниці, можливість прогнозування валютного курсу; покращення захисту інтересів споживачів фінансових послуг, передусім, на законодавчому рівні;

посилення відповідальності банків та їхніх співробітників за недотримання норм чинного законодавства, надання неякісних фінансових послуг, обмеження доступу до необхідної інформації для споживачів, зловживання; підвищення рівня фінансової грамотності населення; зменшення величини зовнішнього державного боргу країни.

Доведено, що депозитна діяльність банку є частиною банківської, то і депозитний менеджмент є частиною банківського менеджменту та займає по відношенню до нього підпорядковану роль, як у частині його цілей та завдань, так і в частині комплексу заходів, що забезпечує їх досягнення.

На підставі узагальнення підходів до управління ресурсами банку, запропоновано систему депозитного менеджменту банку. Мета депозитного менеджменту банку полягає не в максимізації, а в оптимізації обсягу залучених депозитних ресурсів та їх узгодженні з ключовими цілями інших підсистем в контексті реалізації загальнобанківської стратегії в цілому за критеріями вартості, строкості та ризику.

Визначено, що з метою забезпечення дієвості депозитного менеджменту, банкам за доцільне проводити виважену депозитну політику, а саме: зміна підходу до якості обслуговування клієнтів через запровадження та оновлення сучасних нових інформаційних технологій у банківській сфері, а також підвищення кваліфікації працівників банку; підтримка програм в межах маркетингової політики відносно цінових та нецінових методів залучення щодо депонування фізичних осіб з метою пропозиції індивідуальним вкладникам більший комплекс високоякісних послуг, покращення якості обслуговування, підвищення зацікавленості фізичних і юридичних осіб у розміщенні своїх коштів на депозитних рахунках банку.

Доведено необхідність у подальшій реалізації банківського ритейлу за наступними напрямками: «платформізація» банківських послуг; використання аналітичних даних; нововведення; цільові групи та сегменти ринку; спрощення процесів у відділеннях і автоматизація процесів; ідентифікація; відповідність новим законодавчим нормам та їх модернізація; оптимізація бізнес-процесів і впровадження нових ІТ-технологій; підвищення ефективності і прибутковості філіальної мережі; удосконалення асортиментної стратегії банку одночасно з впровадженням більш жорстких умов управління ризиками; зацікавленість банків у використанні соціальних інтернет-мереж.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Доведено, що заощадження домогосподарств відіграють важливу економічну роль. З одного боку, вони необхідні самим домогосподарствам як складова їх фінансового потенціалу, що підвищує купівельну спроможність і зміцнює фінансове забезпечення добробуту.

2. Магістрантом поняття заощаджень розглядається з таких позицій:

– заощадження – це частина доходу, що не використана на поточні споживчі потреби в певний період часу; збільшення поточних витрат населення приводить до зменшення заощаджень і знижує його довгострокову фінансову стійкість; і навпаки, збільшення заощаджень зумовлює скорочення поточного споживання;

– заощадження – це частина доходу, що накопичується і призначена для задоволення потреб у майбутньому; в основі заощаджень є добровільне відкладання грошових коштів з метою задоволення потреб: забезпечення подальшого споживання або отримання додаткового доходу;

– заощадження – це витрати, пов'язані зі збільшенням особистого майна; кошти, призначені для накопичення, можуть бути вкладені в різні види фінансових і нефінансових активів.

3. Обґрунтовано класифікацію форм заощаджень, а саме: залежно від форми розміщення, за механізмом використання, залежно від стратегії поведінки, з погляду розподілу, за спонукальними причинами, за стратегією використання, за часовим виміром, з огляду на мотиви утворення.

4. У роботі визначено чинники, що зумовлюють залежність банківських ресурсів від заощаджень населення: сформована кон'юнктура ринку кредитно-депозитних послуг в Україні; доступність зовнішніх запозичень (рефінансування НБУ, ринок облігаційних позичок та міжбанківське кредитування); стабільність фінансової системи та рівень довіри вкладників до банків і банківської системи; спеціалізація банківської установи на визначеному сегменті ринку банківських послуг; регіональна мережа філій та відділень банку, його активність в обслуговуванні населення; чинники, що зумовлюють залежність банківських ресурсів від заощаджень населення; рівень фінансової грамотності населення; макроекономічна кон'юнктура в країні та стадія ділової активності; особливості нормативно-правового регулювання діяльності банків у сфері залучення заощаджень.

5. Доведено, що підвищення довіри до банків належить до актуальних завдань загально-державної економічної політики. Умовами відновлення довіри до банківського сектору є: підвищення транспарентності діяльності НБУ, актуальність проголошених ним цілей, належне виконання своїх зобов'язань; підвищення рівня довіри економічних суб'єктів до національної грошової одиниці, можливість прогнозування валютного курсу; поліпшення захисту інтересів споживачів фінансових послуг, передусім, на законодавчому рівні; посилення відповідальності банківських установ та їхніх працівників за недотримання норм чинного законодавства, надання неякісних фінансових послуг, обмеження доступу до необхідної інформації для споживачів, зловживання; підвищення рівня фінансової грамотності громадян; зменшення величини зовнішнього державного боргу країни.

6. Зроблено висновок про те, що незважаючи на суперечливість тенденцій розвитку української банківської системи протягом досліджуваного періоду, мала міра виражена тенденція до нарощування її ресурсної бази, про що, зокрема, свідчить зростання сукупних активів банківської системи. Так,

якщо на кінець 2010 року активи українських банків склали 942,1 млрд грн, то за підсумками 2019 року їх величина склала 1981,6 млрд грн. Середньорічний приріст банківських активів протягом 2010-2019 років приблизно склав 100 млрд грн.

Доведено, що підґрунтям, яке створило можливості для нарощування активів банківської системи України, стало зростання ресурсної бази вітчизняних банків – як за рахунок підвищення капіталізації і збільшення обсягів власного капіталу, так і за рахунок зростання зобов'язань банків. Так якщо на кінець 2010 року банківські зобов'язання склали 804,4 млрд грн, то у 2019 році вони становили 1293,4 млрд грн.

7. Зроблено висновок про те, що загалом протягом 2009-2019 років банківська система України продемонструвала здатність до успішного залучення як коштів населення, так і коштів юридичних осіб. Зокрема, у 2019 р. питома вага залучених коштів у загальних зобов'язаннях складала 93,30 %, що за період, який досліджувався, набула максимального значення. Однак слід зазначити, що роль залучених коштів у формуванні ресурсної бази вітчизняних банків протягом досліджуваного періоду була нестабільною. Так, упродовж 2009-2019 років залучені банками кошти населення та юридичних осіб набувають особливого значення для розвитку вітчизняних банків: саме вони у цей період формують основу їх ресурсної бази. Так, якщо у 2009 році за рахунок залучених коштів сформовано 46,42% банківських активів в Україні, то у 2019 року питома вага вкладів у формуванні ресурсів банківської системи досягла 60,83 %.

8. Доведено, що для більш повного розуміння процесів трансформації заощаджень населення у зобов'язання банків, що представлені депозитними рахунками фізичних осіб, передусім необхідно розглянути динаміку доходів населення і його заощаджень як однієї зі складених доходів. Зокрема, досліджено кількісний склад банків України; проаналізовано динаміку та склад суб'єктної структури депозитів; визначено частку строкових депозитів, які є найбільш стабільним елементом депозитної бази для банків; розглянуто валютну структуру, у структурі депозитів домогосподарств у розрізі іноземних валют; проаналізовано процентну політику щодо депозитів фізичних осіб.

9. Зроблено висновок про те, що з огляду на роль заощаджень у суспільстві саме стан заощаджень населення відображає процеси загальноекономічного розвитку України, зокрема, соціальні аспекти, а також становлення фінансової і банківської систем.

10. Запропоновано науково-методичний підхід до прогнозування обсягу заощаджень домогосподарств. Висунуто гіпотезу, що на заощадження населення впливають такі фактори як: індекс інфляції, девальвація (ревальвація) української гривні, середньозважена ставка за всіма інструментами, рівень доходів домогосподарств, рівень прибутковості в реальному секторі економіки, загальний рівень трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиційний капітал, інтегральний показник рівня фінансових спекуляцій в економіці. Зроблено висновок про те, якщо не передбачати істотного погіршення економічної ситуації, але збереження негативних, однак властивих, вітчизняній

економіці явищ таких, як: інфляція, девальвація, бідність населення, деіндустріалізація, розширення обсягів спекулятивних фінансових операцій, у 2020 р. очікується зниження рівня трансформації заощаджень домогосподарств в банківські ресурси.

11. Запропоновано використовувати комбіновану системи гарантування депозитних вкладів населення в Україні, в якій система базового гарантування вкладів на суму до мінімального ліміту через ФГВФО доповнюється системою додаткового гарантування вкладів на суму понад ліміт, через систему страхового ринку.

12. Обґрунтовано систему індикаторів для визначення рівня довіри домогосподарств до банків. На підставі використання коефіцієнту Фехнеру, було встановлено залежність довіри/недовіри до НБУ щодо основних макроекономічних показників, а саме: зобов'язання банків, кредитний портфель банків, рівень тіньової економіки, індекс споживчих цін, державний зовнішній борг. Зроблено висновок про те, що програма діяльності НБУ потребує реалізації заходів, орієнтованих на відновлення довіри населення та бізнесу. Зазначені заходи повинні демонструвати більшу увагу до забезпечення економічного зростання, чіткішу позицію щодо стабільності національної грошової одиниці, стимули повернення вкладників до банків, а також підвищення прозорості діяльності НБУ шляхом конкретизації його зобов'язань у монетарній сфері та відповідальності у разі їх невиконання. Умовами відновлення довіри до банківського сектору є: підвищення транспарентності діяльності НБУ, актуальність проголошених ним цілей, належне виконання своїх зобов'язань; підвищення рівня довіри економічних суб'єктів до національної грошової одиниці, можливість прогнозування валютного курсу; покращення захисту інтересів споживачів фінансових послуг, передусім, на законодавчому рівні; посилення відповідальності банків та їхніх співробітників за недотримання норм чинного законодавства, надання неякісних фінансових послуг, обмеження доступу до необхідної інформації для споживачів, зловживання; підвищення рівня фінансової грамотності населення; зменшення величини зовнішнього державного боргу країни.

13. На підставі узагальнення підходів до управління ресурсами банку, запропоновано систему депозитного менеджменту банку. Мета депозитного менеджменту банку полягає не в максимізації, а в оптимізації обсягу залучених депозитних ресурсів та їх узгодженні з ключовими цілями інших підсистем в контексті реалізації загальнобанківської стратегії в цілому за критеріями вартості, строковості та ризику. Визначено, що з метою забезпечення дієвості депозитного менеджменту, банкам за доцільне проводити виважену депозитну політику, а саме: зміна підходу до якості обслуговування клієнтів через запровадження та оновлення сучасних нових інформаційних технологій у банківській сфері, а також підвищення кваліфікації працівників банку; підтримка програм в межах маркетингової політики відносно цінових та нецінових методів залучення щодо депонування фізичних осіб з метою пропозиції індивідуальним вкладникам більший комплекс високоякісних послуг, покращення якості

обслуговування, підвищення зацікавлення фізичних і юридичних осіб у розміщенні своїх коштів на депозитних рахунках банку.

14. Доведено необхідність у подальшій реалізації банківського ритейлу за наступними напрямками: «платформізація» банківських послуг; використання аналітичних даних; нововведення; цільові групи та сегменти ринку; спрощення процесів у відділеннях і автоматизація процесів; ідентифікація; відповідність новим законодавчим нормам та їх модернізація; оптимізація бізнес-процесів і впровадження нових ІТ-технологій; підвищення ефективності і прибутковості філіальної мережі; удосконалення асортиментної стратегії банку одночасно з впровадженням більш жорстких умов управління ризиками; зацікавленість банків у використанні соціальних інтернет-мереж.

АНОТАЦІЯ

Олійникова Т.О., «Заощадження населення у формування банківських ресурсів», кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа, та страхування» за магістерською програмою «Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження - процес формування банківських ресурсів банків за рахунок заощаджень населення..

У роботі розглядаються теоретичні аспекти визначення сутності поняття «заощадження населення» та їх місце у формуванні банківських ресурсів.

Проаналізовано сучасні тенденції формування банківських ресурсів вітчизняних банків; проведено аналіз чинників залучення заощаджень населення банками України; оцінено макроекономічні чинники мотивації домашніх домогосподарств до заощаджень.

Запропоновано науково-методичний підхід до прогнозування обсягу заощаджень домогосподарств; обґрунтувань систему індикаторів для визначення рівня довіри домогосподарств до банків; поглиблено підходи до визначення напрямів удосконалення депозитної політики банків для трансформації заощаджень населення у банківські ресурси.

Ключові слова: заощадження, депозити, банк, банківські ресурси, депозитна політика, депозитний менеджмент, страхування депозитів.

ANNOTATION

Oliyunkova T.O., "Savings in the formation of banking resources", thesis for Master degree in specialty «072 Finance, Banking, and Insurance» under the program «Managing the activities of banks in the financial market»,
Odessa National Economic University

Thesis consists of four chapters. Object of study is the process of formation of banking resources of banks at the expense of savings of the population.

The paper considers the theoretical aspects of defining the essence of the concept of "savings" and their place in the formation of banking resources.

The modern tendencies of formation of banking resources of domestic banks are analyzed; the analysis of factors of attraction of savings of the population by banks of Ukraine is carried out; macroeconomic factors motivating households to save were assessed.

The scientific and methodical approach to forecasting the amount of household savings is proposed; substantiation of the system of indicators for determining the level of household confidence in banks; in-depth approaches to determining areas for improving the deposit policy of banks to transform household savings into banking resources.

Key words: savings, deposits, bank, bank resources, deposit policy, deposit management, deposit insurance.